

С т а н о в и щ е

От *Проф. д-р Росен Недялков Недялков* (катедра МППИ при ГГФ при СУ,) – член на научното жури определено със заповед на Ректора на Софийския Университет СУ „Св. Климент Охридски“ РД – 38 – 658/15.12.2023 г.

Относно дисертационния труд на *редовен докторант Християна Василева Георгиева* на тема *„Околорудни хидротермални изменения на скалите от медно-порфирно находище Елаците“* за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 4.4. *„Науки за Земята“*, по научната специалност *„Петрология“*.

През 2014 година Християна Василева Георгиева завършва висше образование (Магистър по геохимия) в СУ „Св. Климент Охридски“ към катедра „Минералогия, петрология и полезни изкопаеми“ при ГГФ. От 2015 до 2018 година тя е редовен докторант към същата катедра в професионално направление: 4.4. „Науки за Земята“, специалност „Петрология“. През есента на 2018 тя е отчислена с право на защита, като по ирония на съдбата, същата година, тя става многодетна майка с три деца, а по късно и с четвърто. Въпреки всички неочаквани трудности, тя намира сили и добра организация, така че да завърши оформянето на докторската си работа. Работата ѝ е посветена на един от най-добре изучените обекти в България, медно-порфирно находище Елаците. Изследването е посветено на хидротермалните изменения на скалите в находище Елаците, които са били многократно, частично „попътно“, изучавани при осъществяването на изследвания на структурата и орудяванията на находището, но не са били обект на комплексни целенасочени изследователски работи.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 320 страници, от които 227 страници са текстът и фигурите (126 на брой) на самата дисертация. Ползваната литература е изложена в 19 страници и е съставена от 58 заглавия на кирилица и 208 заглавия на английски. Ползвани са също така и 6 фондови доклада. Към дисертацията са дадени и две приложения с допълнителна графична и таблична информация в обем от 72 страници.

Самата дисертация е организирана в десет глави, плюс заключения и изводи, приноси и литература. Основна тежест в дисертацията имат гл. 4 – „Теренни наблюдения“ (32 стр.), гл. 5 – „Петрографска характеристика на хидротермално променените скали“ (25 стр.), „гл. 6 – „Минераложки и геохимични особености на вторичните минерали“ (80 стр.), гл. 7 – „Привнос-износ на елементи и индекси на промяната“ (22 стр.), както и гл. 10 – „Дискусия и модел на системата“ (15 стр.).

В дисертацията си Християна Георгиева показва едно добро познаване на предходните изследвания свързани с находището. Теренните наблюдения, които са с обща продължителност над три месеца за трите години на редовната докторантура, са позволили провеждането на едно целенасочено опробване на хидротермално променените скали. С разрешението на рудника са опробвани и няколко сондажа. Въз

основа на теренните и петрографските изследвания е определен почти целия набор от хидротермално променени скали свързани с медно-порфирните находища с изключение на тези образувани близо до земната повърхност, които са еродирани. Отделени са скарни, натриево-калциеви (Na-Ca) хидротермално променени скали, преходните Na-Ca-K-силикатни скали, K-силикатни, преходните K-силикатни филитови хидротермално променени скали, кварц-серицитови скали, кварц-адулар-карбонатни скали, аргилизитоподобни скали и пропицити.

Проведени са: анализ на наличната литература за находище Елаците; полеви изследвания с опробване на скали; петрографски анализ; геохимични изследвания на скали и минерали за главни компоненти и елементи следи (мокър силикатен анализ, РФА за главни и микрокомпоненти, LA-ICPMS); рентгенофазов анализ; изотопни анализи за S, O, C на пирит и калцит от жили свързани с кварц-адулар-карбонатните хидротермални промени; определяне на някои термо-барични условия на хидротермалната кристализация; обсъждане на получените резултати и изграждане на модел на хидротермалната система.

Научни и научно-приложни приноси

Като научно-приложен принос може да се определи извеждането на макроскопски признаци за теренното разграничаване на свежите от K-силикатните променени скали както и разграничаването на K-силикатните от K-силикатно-филитовите хидротермално променени скали. Така изведените признаци вече се прилагат от геолозите работещи на рудника.

За първи път при всички детайлно петрографски описани хидротермално променени скали е определен химичния (микрорентгеноспектрален) и геохимичния (LA-ICPMS) състав на минералите, които ги изграждат.

За всички хидротермално променени скали, по различни протолити, са определени химичния и геохимичния им състави, въз основа на които са изведени привноса и износа на главни и микрокомпоненти и са приложени различни индекси на промяната, за да се проследят процесите на промяна при хидротермалната система.

За първи път са установени и описани детайлно скарни (гранат-епидотови, гранат-пироксен епидотови и др.), епидозити, натриево-калциеви (Na-Ca), преходните Na-Ca-K-силикатни хидротермално променени скали.

Макар и твърде оскъдни на брой, за първи път са дадени изотопни данни за леките стабилни изотопи на S, O, C по пирит и калцит от жили свързани с кварц-адулар-карбонатните хидротермални промени.

Показано е дискретното, импулсно освобождаване на магматичните флуиди. Доказани са поне два импулса с образуване на K-силикатна хидротермална промяна, които взаимно се пресичат. Въз основа на магматично хидротермални брекчи, свързани с различни магматични импулси, се установява, че първите най-високотемпературни хидротермални промени са K-силикатните. За този тип промяна, всички изотопни резултати от различни находища по Света, показват, че флуидите са магматични по характер.

Обърнато е внимание върху многообразието на морфологията и химизма и върху характера на разпределението и ниската температура (между 320 и 160 °C) на образуването на хлорита. Като полигенен минерал, включването му в една или друга минерална парагенеза е много деликатно. Твърде вероятно е образуването му да е

значително по-късно и при други физико-химични условия в сравнение с главните минерали, които определят някои от хидротермалните промени. Така например при К-силикатната промяна, в която някои от изследователите включват и хлорит, вторичния биотит е образуван при температури 730-650 °С, докато хлоритът е образуван при температури от 300 °С и по-ниски, при това той замества вторичния биотит.

Въз основа на всички теренни, петрографски и богати аналитични данни за медно-порфирно-златно находище Елаците, както и съобразявайки се с многобройните и богати изследвания на други медно-порфирни находища по Света, в работата е направен опит да се даде нов модел на хидротермалната система на находище Елаците. Целта на изработването на такъв нов модел е да се даде приемливо обяснение на някои от наблюдаваните нееднозначни и дори противоречиви взаимоотношения между наблюдаваните минерали при различни хидротермално променени скали, както и нееднозначните данни от изотопните анализи. Постановката за паралелното функциониране на термично задвижваните формационни и метеорни води от една страна, и дискретно освобождаваните магматичните флуиди от друга, откриват възможността за обясняване на нееднозначните резултати от изследвания описвани при много находища и конкретно при Елаците.

Критични бележки към дисертационния труд

Към дисертацията на Християна Георгиева могат да се отправят следните критични бележки:

- Някои от описанията и обосновките на изводите не винаги са достатъчно ясно изложени, така че да се възприемат еднозначно;
- Текстовата информация към допълнителните таблици и графики изложени (антетки и допълнителни текстов обяснения) в приложенията би могла да бъде по-пълна и по-точна и по-изчерпателна.

Самостоятелност в изследователската работа

Въпреки, че на някои места от време на време се усеща влиянието на ръководителя на докторантката, няма никакво съмнение, че дисертацията е лично дело на докторантката Християна Георгиева.

Публикации по темата на дисертацията

По темата на дисертацията са представени 9 публикации, като всичките са свързани с международни конференции или български конференции с международно участие. Представени са: две резюмета от световните геохимични конференции Goldschmidt 2017 и 2019; един доклад и едно резюме от конференции на КБГА (от Прага 2019 и от Пловдив 2022); пет разширени резюмета (от две до четири страници) от годишните конференции на БГД „Geosciences“ съответно от годините 2016, 2017, 2018, 2021, 2023, публикувани в списание на БГД. Всичките публикации са реферирани. Във всичките публикации Християна Георгиева е първи автор.

Съответствие на автореферата с дисертационния труд

Автореферата на дисертацията е доста обемист (53 страници) и съдържанието му, както и заключенията в него, съответстват на тези от дисертацията. Автореферата дава достатъчно ясна и пълна представа за дисертационния труд.

Общо заключение

Дисертационния труд на Християна Василева Георгиева, посветен на хидротермалните изменения на скалите в находище Елаците е едно завършено, комплексно, самостоятелно научно изследване, осъществено на съвременно научно ниво (при широк набор от модерни лабораторни изследвания). То е богато на нови поледи, петрографски и геохимични данни. Резултатите и интерпретациите са оригинални и допринасят за пълното охарактеризиране на различните хидротермални изменения, както и за условията, при които са се осъществили – обяснявайки комплексния ход на хидротермалната активност. Те имат както приложен така и теоретичен характер. Направените интерпретации и заключения разширяват познанията за находището като цяло и дават нови насоки за изследването на медно-порфирните находища изобщо. Направените критични бележки не накърняват достоинства на работата.

Всичко гореизложено ми дава основание да оценя положително дисертационния труд на Християна Василева Георгиева и да предложа на уважаемото научно жури, и на научния съвет на ГГФ, да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен Доктор – в направление „Науки за Земята“.

София

30.01.2024 г.

Член на научното жури:

/Проф. Р. Недялков/